

## بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی حوزه آبخیز گلندرود شهرستان نور

سیده خدیجه مهدوی<sup>۱</sup>، مریم کاویان پور<sup>۲</sup>، مائده یوسفیان\*<sup>۳</sup>، محمد مهدوی<sup>۴</sup>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۹

### چکیده

اتنوبوتانی به مطالعه علمی روابط بین مردم و گیاهان پیرامون با تمرکز بر دانش سنتی بومی و محلی هر منطقه می‌پردازد. هدف از این مطالعه، بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی مردمان محلی حوزه آبخیز گلندرود شهرستان نور بوده است. در ابتدا، اطلاعات افراد بومی در زمینه کاربرد گیاهان دارویی با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری و در فرم‌های مورد نظر یادداشت شد. در این حوزه ۳۰ گونه دارویی مهم و پرکاربرد توسط اهالی منطقه مورد شناسایی قرار گرفته است. به طوری که بیشترین تعداد گونه‌های گیاهی دارویی و خوراکی منطقه مربوط به تیره های Asteraceae و Labiate می‌باشد. بیشترین استفاده از گونه‌های گیاهی در منطقه مورد مطالعه در جهت رفع سرماخوردگی و بیماری‌های مربوط به دستگاه گوارش گزارش شده است. بیشترین اندام‌های گیاهی مورد استفاده در وهله اول برگ و در مرحله بعدی میوه یا دانه آن‌ها می‌باشد. همچنین نتایج به‌دست آمده از گزارشات محلی نشان داد که بیشترین نحوه آماده‌سازی گونه‌های گیاهی توسط مردم محلی به صورت جوشانده و دمنوش و در مرحله بعد به صورت تازه و یا پودر شده می‌باشد.

**کلید واژه:** اتنوبوتانی، گیاهان دارویی، خانواده کاسنی، حوزه آبخیز گلندرود.

<sup>۱</sup> گروه منابع طبیعی، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران.

<sup>۲</sup> دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت مرتع، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران.

<sup>۳</sup> \* -استادیار پژوهشی، بخش تحقیقات جنگل‌ها و مراتع، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان مازندران، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ساری، ایران. ایمیل: [ma.yousefian@areeo.ac.ir](mailto:ma.yousefian@areeo.ac.ir)، تلفن: ۰۹۱۱۳۵۳۸۵۶۶

<sup>۴</sup> گروه منابع طبیعی، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران.

## مقدمه

از مواد دارویی به صورت مستقیم و غیرمستقیم منشأ گیاهی دارند (۴ و ۲۸). بنا به توصیه سازمان بهداشت جهانی مناسبترین راهکار برای دسترسی عموم مردم به طب مطمئن، شناخت و توسعه استفاده‌های گیاهان دارویی است (۲۰). فرهنگ غنی ایرانی و تنوع شرایط آب و هوایی ایران و متنوع بودن شرایط اکولوژیکی کشور موجب شده که سرزمین ایران جزو گنجینه‌های ارزشمندی از گیاهان دارویی جهان باشد (۱۹). در سال‌های اخیر به دلیل اهمیت بالای شناسایی اتنوبوتانی گیاهان بومی هر منطقه و بکارگیری آن‌ها مطالعات زیادی در این زمینه صورت گرفته است و از نتایج حاصل از این بررسی‌ها می‌توان در جهت تجاری‌سازی این گونه‌های گیاهی و ترویج استفاده صحیح از این گونه‌ها استفاده کرد. در این راستا آروین و فیروزه (۱۴۰۱) با بررسی اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی منطقه مانه و سملقان خراسان شمالی به این نتیجه رسیدند که از بین ۱۰۶ گونه گیاه دارویی، ۱۸ گونه به تیره نعناعیان (Lamiaceae) تعلق داشته و پس از آن تیره‌های آفتابگردان (Asteraceae) با ۱۷ گونه و تیره چتریان با ۱۲ گونه در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند. گونه دارویی شیرین‌بیان با ۳۸۵ گزارش جهت رفع مشکلات گوارشی و تنفسی، گیاه کاسنی با ۳۶۶ گزارش به‌منظور درمان بیماری‌های گوارشی و پوستی و گیاه پنیرک با ۳۵۸ گزارش با هدف درمان بیماری‌های عمومی و تنفس به‌ترتیب بالاترین میزان شاخص گزارش

بررسی گیاهان و نحوه استفاده از آن‌ها برای ده‌ها، صدها و هزاران سال توسط همه فرهنگ‌ها مورد ارزیابی قرار گرفته است. با گذشت زمان و استفاده بیشتر از گیاهان و شناخت مشخصه‌های درمانی آن‌ها، میزان مصرف آن‌ها نیز بیش از پیش مورد تاکید قرار گرفته است. شاید یکی از مهمترین دلیل این امر در دسترس بودن و نداشتن اثر سوء بر اعضای بدن انسان باشد. در واقع اتنوبوتانی<sup>۱</sup>، ریشه در گیاه‌شناسی دارد و گیاه‌شناسی هم به نوبه خود ریشه در علاقه‌مندی افراد به یافتن گیاهان برای کمک به درمان بیماری است و اتنوبوتانی را می‌توان رابطه بین مردم و گیاه دانست. از گذشته‌های دور تا به امروز طب و گیاه‌شناسی، رابطه نزدیکی با یکدیگر داشته‌اند. به‌گونه‌ای که در طب سنتی بیش از ۹۰ درصد از داروهای تجویز شونده منبع گیاهی دارند. هر چند که با ورود داروهای شیمیایی و تجویز این داروها و عملکرد سریع آن‌ها تا حدودی این علم و استفاده از داروهای گیاهی نقش کم‌رنگ‌تری پیدا کرده‌اند. اما به دلیل نداشتن هیچ‌گونه عوارض باز هم تقاضا برای استفاده از داروهای گیاهی در حال افزایش می‌باشد. با توجه به گزارش‌های به‌دست آمده از سازمان بهداشت جهانی، در حدود ۸۰ درصد جمعیت جهان برای نیازهای اولیه مراقبت از سلامت خود، به گیاهان دارویی و سنتی متکی هستند و حدوداً ۸۰ درصد

---

<sup>1</sup> -Ethnobotany

عبارتند از مدر و ضداسکوربوت (هر کدام ۱۳ گونه)، اشتهاآور (۸ گونه)، ضد یبوست، ملین، کرم کش، خلط آور، ضد روماتیسم، دافع سنگ کلیه و مقوی بدن (۸). در تحقیقی دیگر معماری و همکاران (۱۳۹۹) با بررسی گیاه مردم‌نگاری گیاهان حوزه آبخیز درویش‌چای سرعین با رویکرد دارویی و غذایی بیان داشتند که ۵۷ گونه دارویی و غذایی توسط جوامع محلی استفاده می‌شود که متعلق به ۲۱ تیره گیاهی بوده و بیشترین تعداد گونه‌های مدنظر به ترتیب متعلق به تیره‌های کاسنی، نعناعیان، گل سرخیان، بقولات و چتریان با ۱۲، ۹، ۷، ۵ و ۳ گونه بودند. از ۵۷ گونه معرفی شده توسط جوامع بومی، ۲۷ گونه فقط خاصیت دارویی داشتند و ۳۰ گونه نیز هر دو رویکرد دارویی و غذایی را شامل شدند (۱۶). منطقه شمال کشور به دلیل دارا بودن شرایط آب و هوایی متنوع، بستر مناسبی برای رویش انواع گیاهان بوده و پیرو آن طی زمان‌های طولانی انباشتی از دانش داروشناسی سنتی را فراهم آورده است. اقوام مختلف با آداب و رسوم خاص خود دارای اطلاعاتی درباره گیاهان هستند که با مرگ این افراد دانش سنتی آن‌ها نیز به سرعت نابود می‌شود. بنابراین ثبت و محفوظ نگه داشتن این اطلاعات ضروری به نظر می‌رسد. بنابراین تحقیق حاضر به بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی آبخیزنشینان در حوزه آبخیز گلندرود شهرستان نور می‌پردازد.

استفاده را نشان دادند (۳). حسینی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی اتنوبوتانی گیاهان دارویی منطقه جنوب کرمان پرداختند. در این تحقیق، ۲۵۱ گونه گیاه دارویی متعلق به ۶۳ خانواده گیاهی و ۲۰۶ جنس شناسایی گردید. بیشترین گزارش کاربرد گیاهان این منطقه به ترتیب مربوط به بیماری‌های گوارشی، پوستی، عمومی و تنفسی بوده است. خانواده‌های Asteraceae، Apiaceae و Lamiaceae و جنس‌های *Ferula*، *Artemisia* و *Nepeta* به ترتیب بیشترین گیاهان دارویی این منطقه را شامل شدند. گیاهان *Rhazya stricta*، *Calotropis*، *Zataria multiflora*، *Artemisia* spp.، *procera* و *Berberis integerrima* به ترتیب بیشترین گزارش استفاده در درمان زخم، اگزما، معده درد، اختلالات تنفسی و دیابت را به خود اختصاص داده‌اند. برگ و گل، اندام رایج و جوشانده و ضماد شکل معمول استفاده از گیاهان دارویی در درمان بیماری‌ها بودند. نتایج این پژوهش نشان داد که اطلاعات اتنوبوتانیکی درون خرده فرهنگ‌های مردم این منطقه می‌تواند آغازی برای تحقیقات کاربردی در صنایع دارویی و بهداشتی باشد (۱۳). دهشیری (۱۳۹۹) با بررسی کاربردهای سنتی گیاهان دارویی تیره شببو به این نتیجه رسیدند که گونه‌های *Descurainia sophia*، *Lepidium draba* و *Capsella bursa-pastoris* به ترتیب دارای بیشترین مصرف دارویی در ایران می‌باشند. دانه بیشترین قسمت مورد استفاده گیاهان این تیره بوده و بیشترین موارد مصرف سنتی آن‌ها

## مواد و روش‌ها

### منطقه مورد مطالعه

شهرستان نور از جمله شهرستان‌های ساحلی و جلگه‌ای استان مازندران است که از غرب به نوشهر و چالوس و از شرق به محمودآباد و آمل و از شمال به دریای خزر و از جنوب به استان تهران محدود می‌شود. موقعیت جغرافیایی این شهرستان ۵۱ درجه و ۴۶ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی می‌باشد و دارای شرایط آب و هوایی مرطوب است. این پژوهش در بخشی از حوزه آبخیز گلندرود شهرستان نور به نام منطقه سجا صورت پذیرفته است. منطقه مورد مطالعه در بین عرض شمالی  $36^{\circ} 17' 12''$  تا  $36^{\circ} 15' 24''$  و طول شرقی  $25^{\circ} 56' 51''$  تا  $51^{\circ} 59' 12''$  قرار دارد. منطقه مرتعی مورد مطالعه با وسعت ۷۵۰ هکتار در محدوده ارتفاعی ۲۳۵۰ تا ۳۵۱۸ متر از سطح دریا واقع است. متوسط درجه حرارت سالیانه در منطقه مورد نظر برابر با ۱۲ تا ۱۴ درجه سانتی‌گراد و مقدار متوسط بارندگی سالیانه در حدود ۵۵۰ میلی‌متر می‌باشد که با توجه به کوهستانی بودن منطقه، قسمت عمده نزولات به صورت برف ریزش دارد. اقلیم منطقه مورد نظر با استفاده از روش اقلیم‌نمای آمبرژه، اقلیم سرد تعیین گردیده است.

### روش نمونه‌برداری

گردآوری داده‌ها: در این مطالعه، نمونه-برداری به صورت پیمایش در کل محدوده مورد نظر انجام گردید و گونه‌های گیاهی مختلف

جمع‌آوری و عکس‌برداری از آن‌ها صورت گرفت. با توجه به تنوع پوشش گیاهی و فرهنگی، نظر تعداد زیادی از مطلعین محلی در قالب پرسشنامه و مصاحبه شفاهی در زمینه گیاهان دارویی یادداشت گردید. پرسشنامه توسط ۶۰ نفر از افراد تکمیل گردید که از این تعداد ۳۷ نفر مرد و ۲۳ نفر زن بودند. محدوده سنی افراد نیز بین ۳۰ تا ۹۶ سال بوده است. بیشتر این افراد از سطح سواد بسیار کمی برخوردار بوده‌اند. پرسشنامه شامل دو بخش اطلاعات عمومی مانند سن، جنس، شغل، تحصیلات و مدت اقامت در روستا بوده و سوالات تخصصی با محوریت گیاهان دارویی منطقه مانند نام محلی گیاهان، زمان برداشت، اندام مورد استفاده، کاربرد غذایی و درمانی مورد بررسی قرار گرفت. افرادی که در تحقیق حاضر مورد مصاحبه قرار گرفتند، شامل گیاه‌درمان‌های محلی، عطاران، عشایر و روستاییان منطقه بویژه افراد مسن و افرادی که وابستگی حداکثری به طبیعت داشته‌اند، بودند. همچنین از اطلاعات جوانان و روستاییان منطقه که دارای تحصیلات کشاورزی و منابع طبیعی بودند نیز جهت شناسایی گونه-های گیاهی و کاربردهای آن‌ها استفاده گردید.

نمونه‌های گیاهی برداشت شده در داخل کاغذ و روزنامه و تخته پرس قرار داده شدند و هر چند وقت یک بار مورد بازبینی قرار گرفتند. در این مرحله با استفاده از فلور قهرمان و سایر منابع کتابخانه‌ای موجود و نیز عکس‌های گرفته شده، شناسایی گونه‌های مختلف گیاهی انجام گرفت.

سپس با کمک متخصصان امر در زمینه شناسایی گیاهان، شناسایی گونه‌ها تکمیل گردید.

### نتایج

اطلاعات به دست آمده از افراد بومی (آبخیزنشینان و مرتعداران)، شامل نام فارسی، نام محلی، اندام مورد استفاده، کاربرد غذایی، کاربرد درمانی، عوارض جانبی، زمان برداشت و نام تیره در جداول ۱ و ۲ و همچنین تصویر گیاهان در شکل‌های ۱ تا ۳۰ آورده شده است. در این مطالعه

علاوه بر اطلاعات به دست آمده از ساکنین بومی منطقه در مورد نحوه استفاده از این گونه‌های گیاهی با ارزش دارویی، صنعتی و خوراکی به برخی از کاربردهای درمانی این گونه‌ها که در کتاب‌های معتبر به آن‌ها پرداخته شده نیز اشاره شده است. در این مطالعه بیشترین تعداد گونه-های گیاهی دارویی و خوراکی منطقه مربوط به تیره‌های Asteraceae و Labiate بوده و سایر تیره‌ها در مرحله بعدی با تعداد کمتری قرار می‌گیرند.

جدول ۱: اطلاعات و ارزش استفاده مربوط به گیاهان دارویی و ادویه‌ای معطر شهرستان نور براساس مطالعات میدانی از ساکنین بومی منطقه (آبخیزنشینان و مرتعداران)

شماره	نام علمی	نام فارسی	نام محلی	اندام مورد استفاده	کاربرد غذایی	کاربرد درمانی (پرس و جو از افراد محلی)	عوارض جانبی مصرف	زمان برداشت	تیره
۱	<i>Achilla millefolium</i>	بومادران	مارانبو	برگ، گل	به عنوان عرقیات، دمنوش	کاهنده فشار خون	خواب آلودگی، تهوع	تیر	Asteraceae
۲	<i>Artemisia dracunculol</i>	ترخون	ترخون	برگ	سبزی معطر در تهیه خیارشور و سبزی خوردن تازه	مفید برای دفع التهاب کبد و گوارشی	خشونت صدا	خرداد	Asteraceae
۳	<i>Silybum marianum</i>	خارمریم	-	برگ	ادویه در ماست، سبزی مورد استفاده دز خورش	تب‌بر و مفید برای کبد	مضر برای زنان باردار	خرداد	Asteraceae
۴	<i>Allium paradoxus</i>	سیرک زنگوله ای، پیاز زنگوله ای	الزی	پیاز	سبزی معطر در مرغ و ماهی	کاهنده فشار خون	ضرر خاصی ندارد	فروردین	Liliaceae
۵	<i>Plantago. major</i>	بارهنگ	بارتنگ	دانه	دمنوش، سبزی خوردن تازه	درمان کم خونی	مضر برای زنان باردار	خرداد	Plantaginaceae
۶	<i>Thymus kotschyanus</i>	آویشن	آزروه	گل، برگ	دمنوش، استفاده در غذاها، انواع کوکو ها، انواع پیتزا، تهیه عسل	و مفید برای درمان سرماخوردگی	مصرف زیاد باعث لختگی خون	تیر	Labiata
۷	<i>Mentha aquatica</i>	نعناع آبی،	سوسنم بر، اوجی	گل، برگ	ادویه ماست، استفاده در سبزی کوکو و ماهی و مرغ شکم پر	باد شکن، ضد عفونت	تهوع، استفراغ	خرداد	Labiata

Labiatae	تابستان	مضر زنان باردار	باد شکن، مفید معده	سبزی خوردن، دمنوش، استفاده در تهیه سالادها، استفاده در کو کو ، پودر نعناع در ماست و دوغ، استفاده دز نازخاتون	برگ	نعناع	نعناع	<i>Mentha. sp</i>	۸
Boraginaceae Aspleniaceae	بهار	بالا برنده فشار خون	آرامبخش اعصاب	دمنوش، عرقیات، استفاده در تهیه عسل	گل	اشکوه	گل گاو زبان	<i>Echinum ammonium</i>	۹
Brassicaceae	خرداد	نفخ آور	اشتها آور	در تهیه دمنوش، یکی از دانه های چهار تخم	دانه	قدومه	قدومه برگ دار	<i>Alyssum bracteatum</i>	۱۰
Apiaceae	خرداد	مضر برای زنان باردار	باد شکن، میکروب کش	استفاده به عنوان پودر در تهیه نازخاتون و مطه دار کردن مغزیجات، دمنوش	میوه، ساقه	کولک	گل پر	<i>Heracleum persicum</i>	۱۱
Brassicaceae	خرداد	مضر برای زنان باردار	بند آورنده خونریزی	استفاده به صورت پودر در آب	شکوفه	کیسه کشیش	کیسه کشیش	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	۱۲
Berberidaceae	پاییز	مضر برای زنان باردار	مفید گرمادگی	استفاده در خورشت، برنج، استفاده در شربت، به عنوان طعم دهنده در شکم پری	میوه- برگ	زرشک	زرشک	<i>Berberis vulgaris</i>	۱۳
Polygonaceae	خرداد	مضر برای کلیه و مثانه	رفع زگیل	استفاده در سبزی آشی	برگ	توپا	ترشک	<i>Rumex acetosa</i>	۱۴
Malvaceae	تیر	تولید آلرژیک	رفع سرماخوردگی	استفاده در سبزی برنج و کوکو	برگ، گل	انجبلک	پنیرک	<i>Malva silvestris</i>	۱۵
Brassicaceae	خرداد	مصرف زیاد تنبلی روده	مفید کبد، رفع عطش	در تهیه شربت	دانه	خاکشیر	خاکشیر	<i>Descurainia Sophia</i>	۱۶
Labiatae	خرداد	مضر برای زنان باردار	رفع افسردگی	به عنوان دمنوش	برگ، گل	چای کوهی	علف چای	<i>Stachys lavandulifolia</i>	۱۷
Labiatae	خرداد	افزایش ضربان قلب	تقویت حافظه، بادشکن	به عنوان دمنوش	برگ، ساقه	هرونک	مریم گلی	<i>Salvia sp.</i>	۱۸
Labiatae	خرداد	مصرف زیاد هدیان گویی	ضد نفخ، آرامبخش	به عنوان دمنوش، ادویه در غذاها	برگ	نعناع	پونه سای البرز	<i>Nepeta crassifolia</i>	۱۹
Fabaceae	مرداد	مضر برای برخی نوزادان	نرم کردن سینه، ملین	به عنوان عرقیات	دانه، جوانه	یونجه	یونجه	<i>Medicago sativa</i>	۲۰
Rosaceae	خرداد، شهریور	تهوع، خستگی	ضد اسپاسم و فشارخون	به عنوان دمنوش و میوه	میوه	زالزالک	سرخ ولیک	<i>Cratagus monogyna</i>	۲۱
Labiatae	خرداد	مضر برای زنان باردار	اشتها آور، مفید برای بیماری زنان	به عنوان دمنوش	برگ، ساقه	گوش بره، سیس،	فراسیون بنفش	<i>Stachys byzanthina</i>	۲۲

								سگ	
								میزه	
Labiatae	تابستان	تولید آلرژی	درمان در کلیه و بیماری قند خون	استفاده در سبزی آشی، استفاده در ماست	برگ	کرگزنه	گزنه سفید	<i>Lamiom album</i>	۲۳
Labiatae	خرداد	مضر برای زنان باردار	مفید برای درمان سرماخوردگی و اسپاسم	استفاده در سبزی کوکو و سوپ	برگ	پیتنک	پونه	<i>Menntha longifolia</i>	۲۴
Labiatae	بهار	مضر برای زنان باردار	بادشکن	استفاده در سبزی کوکو و ماست	برگ	سرسم	پونه سنبله‌ای	<i>Mentha spicata</i>	۲۵
Labiatae	خرداد	مضر برای زنان باردار	آرامشبخش، مقوی قلب	به عنوان دمنوش، استفاده در سبزی کوکو؛ تهیه عسل	برگ، ساقه	وارنگ وه	بادرنجبویه	<i>Melissa officinalis</i>	۲۶
Chenopoda ceae	پاییز	مضر برای زنان باردار	مقوی، مدر	دمنوش، سبزی خوردن تازه	برگ، گل	سلمه تره	سلم	<i>Chenopodium album</i>	۲۷
Apiaceae	خرداد	تهوع، استفراغ	تنظیم کننده هورمون های زنانه	استفاده در سبزی کوکو و سبزی شکم پر	برگ	واتک	خاکشیر تلخ نیش- دار، زولنگ	<i>Erysimum cuspidatum</i>	۲۸
Apiaceae	تیر	-	ضد درد، ضد التهاب	به عنوان ترشی، شور، استفاده در برنج	برگ	سکبینه، متکا	کمای ایرانی	<i>Ferula persica</i>	۲۹
Apiaceae	خرداد	تهوع، استفراغ	تنظیم کننده هورمون زنانه	دمنوش، عرقیات، ادویه، سبزی خوردن، طعم دهنده نان و شیرینی	دانه	واتک	رازپانه	<i>Foeniculum vulgare</i>	۳۰

## جدول ۲: اطلاعات و ارزش استفاده مربوط به گیاهان دارویی و ادویه‌ای معطر شهرستان نور براساس تحقیقات کتابخانه‌ای

شماره	نام علمی	کاربرد درمانی (کتاب گیاهان دارویی و پزشکی)	منبع
۱	<i>Achilla millefolium</i>	ضد التهاب، ضد عفونی کننده، ضد اسپاسم، تب بر، ضد میکروب	(۲۰)
۲	<i>Artemisia dracunculol</i>	جهت پیشگیری و یا ممانعت از پیشرفت بیماریهای قلبی عروقی	(۱۱)
۳	<i>Silybum marianum</i>	ضد کبد چرب - صفراآور - مقدار املاح صفراوی را کم میکند - داروی مقوی برای کبد چرب - ضد سیروز کبدی - آنتی هپاتوتوکسیک.	(۴)
۴	<i>Allium paradoxus</i>	کاهش فشارخون و کلسترول	(۲۱)
۵	<i>Plantago. major</i>	درمان مسلولین، نزله مجاری ادرار و دستگاه هضم، رفع ناراحتی های آسم مرطوب، اسپهال های ساده، ورم مخاط دهان، درد دندان و حتی درد گوش، پیشگیری و مهار سرطان	(۱۰)
۶	<i>Thymus kotschyanus</i>	تقویت معده، ضد تشنج، ضد اسپاسم، روماتیسم، ناراحتی های پوستی، درمان خلط و سرماخوردگی	(۱۴)
۷	<i>Menntha aquatica</i>	برطرف کردن اختلالات گوارشی، استفراغ، کولیت اولسراتیو و اختلالات کبدی	(۲)
۸	<i>Menntha. sp</i>	برطرف کردن اختلالات گوارشی، استفراغ، کولیت اولسراتیو و اختلالات کبدی	(۲)
۹	<i>Echinum ammonium</i>	خاصیت ضد باکتریایی، آرامش بخش، التیام دهنده زخم، ضد سرطان	(۵)
۱۰	<i>Alyssum bracteatum</i>	درمان بیماریهای دستگاه تنفسی، درد رفع بر مؤثر و مسکن	(۷)
۱۱	<i>Heracleum persicum</i>	درمان بیماریهای عفونی، ضد میکروبی،	(۱۳)
۱۲	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	درمان بیماری های قلب و عروق	(۹)

۱۳	<i>Berberis vulgaris</i>	ضد میکروبی، ضد تومور، ضد التهاب و کاهنده ی اختلالات عصبی	(۱۹)
۱۴	<i>Rumex acetosa</i>	مدر و تصفیه کننده خون و اشتها آور، مقوی بهاره، یبوست	(۱۵)
۱۵	<i>Malva silvestris</i>	تسکین درد و التهاب، التیام زخم و بهبود اختلالات کلیوی و عوارض پوستی	(۲۵)
۱۶	<i>Descurainia Sophia</i>	ملین و کاهش دهنده ی دمای بدن، اشتها آور، مقوی معده، ضد تب و ملین و در درمان سوء هاضمه	(۲۱)
۱۷	<i>Stachys lavandulifolia</i>	اثرات ضد میکروبی	(۱۶)
۱۹	<i>Nepeta crassifolia</i>	درمان سرماخوردگی و روماتیسم، درمان بیماری های دیگری از قبیل سردرد، میگرن، ناراحتی های گوارشی، روماتیسم، ناراحتی های تنفسی، آسم، سرماخوردگی،	(۹)
۲۰	<i>Medicago sativa</i>	درمان بیماری های دستگاه گوارشی	(۲۲)
۲۱	<i>Cratagus monogyna</i>	پیشگیری از اختلال عملکرد و آسیب بافتی کبد	(۱)
۲۲	<i>Stachys byzanthina</i>	آرامبخش	(۹)
۲۳	<i>Lamium album</i>	اثرات ضد التهابی، هموستاتیک و ضد میکروبی	(۲۷)
۲۴	<i>Mentha longifolia</i>	درمان عفونت های مجاری ادرار	(۲۸)
۲۶	<i>Melissa officinalis</i>	رفع اضطراب، بی خوابی، سوء هاضمه، تهوع، نفخ، بیش فعالی، دیسمنوره، سردرد، دندان درد، عفونت، آلزایمر، روماتیسم، فشار خون بالا، کولیک	(۹)
۲۷	<i>Chenopodium album</i>	درمان بواسیر، گلودرد و ناراحتی های چشمی و کبدی	(۸)
۲۹	<i>Ferula persica</i>	خلط آور، ضد اسپاسم، ضد نفخ، ملین، رفع سوء هاضمه	(۲۴)
۳۰	<i>Foeniculum vulgare</i>	رازبانه بادشکن، محرک تولید شیر، ضد دلپیچه و ضد دل درد	(۶)



شکل ۲: *Artemisia dracunculoides*



شکل ۱: *Achillea millefolium*





شکل ۴: *Allium paradoxus*



شکل ۳: *Silybum marianum*



شکل ۶: *Thymus kotschyanus*



شکل ۵: *Plantago major*



شکل ۸: *Menntha sp.*



شکل ۷: *Menntha aquatica*





شکل ۱۰: *Alyssum bracteatum*



شکل ۹: *Echinum ammonium*



شکل ۱۲: *Capsella bursa-pastoris*



شکل ۱۱: *Heracleum persicum*



شکل ۱۴: *Rumex acetosa*



شکل ۱۳: *Berberis vulgaris*





شکل ۱۶: *Descurania sophia*



شکل ۱۵: *Malva silvestris*



شکل ۱۸: *Salvia sp.*



شکل ۱۷: *Stachys lavandifolia*



شکل ۲۰: *Medicago sativa*



شکل ۱۹: *Nepeta crassifolia*





شکل ۲۲: *Stachys byzantina*



شکل ۲۱: *Crataegus monogyna*



شکل ۲۴: *Mentha longifolia*



شکل ۲۳: *Lamiom album*



شکل ۲۶: *Melissa officinalis*



شکل ۲۵: *Mentha spicata*





شکل ۲۸: *Erysimum cuspidatum*



شکل ۲۷: *Chenopodium album*



شکل ۳۰: *Foeniculum vulgare*



شکل ۲۹: *Ferula ovina*

گونه‌های گیاهی به تیره‌های Asteraceae و Labiate تعلق دارند (۱۰). در تحقیقی دیگر سلامی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعاتی که در منطقه تفتان واقع در شهرستان خاش استان سیستان و بلوچستان داشتند بیان کردند که از بین ۳۳ گونه مورد استفاده بومیان منطقه، بیشترین خانواده گیاهی مورد استفاده توسط بومیان منطقه تفتان مربوط به خانواده Asteraceae (با ۱۹ درصد به تعداد ۶ گونه گیاهی) می‌باشد (۲۵). براساس اطلاعات بدست

### بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر بیشترین تعداد گونه‌های گیاهی دارویی و خوراکی منطقه گلندرود شهرستان نور مربوط به تیره‌های Asteraceae و Labiate بوده و سایر تیره‌ها در مرحله بعدی قرار گرفته‌اند. نتایج تحقیق حاضر با نتایج دولخواهی و همکاران که در حوزه آبریز شمال شرقی خلیج فارس انجام شد، مطابقت دارد. به طوری که آن‌ها در مطالعات خود بیان داشتند بیشترین تعداد

این گیاهان نشان‌دهنده بکارگیری مردم منطقه از دانش محلی و بومی در زمینه گیاه‌درمانی می‌باشد. بنابراین با توجه به استقبال مردم محلی، این دانش باید به صورت مکتوب ثبت و حفظ شود تا با کوتاه‌ترین زمان به اطلاعات ارزشمندی پیرامون خواص دارویی و خوراکی، اندام مصرفی، زمان رویش، تعیین بهترین زمان جهت جمع‌آوری و مناطقی که پتانسیل رویشی این گیاهان را دارند، دست یافت. علاوه بر مورد فوق، حفاظت از گونه‌های بومی و جلوگیری از آسیب‌های ناشی از برداشت بی‌رویه و غیراصولی از گیاهان دارویی منطقه نکته اساسی و مهمی است که باید در دستور کار متخصصین امر قرار گیرد.

آمده و دانش بومی افراد محلی می‌توان گفت که بیشترین اندام‌های مورد استفاده در گیاهان این منطقه در وهله اول برگ و در مرحله بعدی میوه یا دانه آن می‌باشد. نتایج به دست آمده از گزارشات محلی نشان داد که بیشترین نحوه آماده‌سازی گونه‌های گیاهی توسط مردم محلی به صورت جوشانده و دمنوش و در مرحله بعد به صورت تازه و یا پودر شده در تهیه مواد غذایی مورد استفاده قرار می‌گیرد. نتایج به دست آمده از این تحقیق گویای آن است که دانش بومی مردم منطقه مورد مطالعه پیرامون گیاهان اطرافشان بسیار غنی بوده است. همانطور که نتایج نشان داد گونه‌های دارویی پرمصرف زیادی در منطقه گلندرود شهرستان نور وجود دارد. مصرف بالای

## Reference

- 1- Ahmadasab, M., Valipour Chahardah Cheric, S. and Setorki, M. 2019. Effects of hydroalcoholic extract of *Crataegus monogyna* Jacq. On histopathology and biomarkers of liver injury in diabetic male rats. *Medicinal and Aromatic Plants*. 35(4): 539-550.
- 2- Ahvazi M, Akbarzadeh M. 2017. Traditional Uses of some Medicinal Plants in Gastrointestinal tract Treatment in East-Mazandaran (Iran). *J Med Plants*, 3(63): 43-56.
- 3- Arvin, P. and Firouzeh, R. 2022. Ethnobotanical study in Maneh and Semelghan regions of North Khorasan. *Eco-phytochemical Journal of Medicinal Plants*, 10th Year, 10(1): 63-98.
- 4- Azadbakht, M. and Hosseini, M. 2016. The need to standardize the extract of medicinal plants in research and how to do it. *Razi Journal of Medical Science*, 23(152): 9-17.
- 5- Blumenthal M. 1998. *The complete German Commission E monographs: therapeutic guide to herbal medicines*. Austin: American Botanical Council.
- 6- Chen, H., Zha, J. and Gowans, R.E. 2004. Alcohol enhances HIV type 1 infection in normal human oral keratocytes by upregulation cell-surface CXCR4 coreceptor. *AIDS Research Hum Retroviruses*, 20:513-519.
- 7- Davazdah Emami, S. and Majnoon Hosseini, N. 2008. *Cultivation and Production of Some Medicinal and Spice Plants, Vol. II*, Tehran University Publications.
- 8- Dehshiri, M.M. 2020. A review on the traditional applications of medicinal plants of the Brassicaceae in Iran. *Journal of plant research (Iranian Journal of Biology)*, 33(4): 907-918.
- 9- Delaram, J., Esmailzadeh Bahabadi, S. and Ijbari, H.A. 2019. Study on phytochemical composition and antioxidant activity of different organs of 3 species of *Chenopodium* in Sistan region. *Journal of plant research (Iranian Journal of Biology)*, 32(3): 536-546
- 10- Dolatkhahi, M. and Nabipour, I. 2014. Ethnobotanical study of medicinal plants used in the northeast latrine zone of Persian Gulf. *Journal of medicinal plants*, 13(50), 129-143.
- 11- Galvez M, Cordero M C, Cortes F and Ayus MY. 2003. Cytotoxic effect of *Plantago* spp. on cancer cell lines. *J. Ethnopharmacology*. 88:125 -130.

- 12- Heydaryan A.H., Hamidpour, M., Ayatollahi, A.M. Allah bakhshian Farsiani, M. 2019. The synergic effect of *Artemisia dracunculus* (Tarragon) extract and Aspirin (ASA) on platelet function. *Medicinal plants*, 18(70): 87-96.
- 13- Hosseini, SH., Mibak, H. and Ramezani Qra, A. 2020. Ethnobotanical study of medicinal plants of the south Kerman. *Eco-phytochemical Journal of Medicinal Plants*, 8(1): 30-63.
- 14- Kokoska L, Polesny Z, Resa V, et al. 2002. Screening of some Siberian medicinal plants for antimicrobial activity. *Journal of Ethanopharmacology*, 82:51-3.
- 15- Mazooji, A., Salimpur, F., Danaei, M., Akhoondi Darzikolaei, S. and Shirmohammadi, K. 2012. Comparative study of the essential oil chemical composition of *Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen. *Var kotschyanus* from Iran. *Annals of Biological Research*, 3 (3): 1443 – 51.
- 16- Moammeri, M., Abbasi Khaleki, M. and Dadjoo, F. 2020. Ethnobotany of plants of Darvish Chai Sarein watershed with a medicinal and food approach. *Rangeland*, 14(4): 698-714.
- 17- Motallebi Rikandeh, S., Mazandarani, M. and Ebrahimzadeh, M.A. 2013. Auto ecology, ethnopharmacology, antioxidant activity of *eryngium caucasicum* trauve. And floristic spectrum of medicinal plants in Larim, Mazandaran province. *Journal of medical plants*, 1(4): 44-57.
- 18- Morteza-Semnani, K., Saeedi, M., Mahdavi, M.R. and Rahimi, F. 2007. Antimicrobial effects of methanolic extracts of some species of *Stachys* and *Phlomis*. *Journal of Mazandaran university of medical sciences*, 17(57): 57-66.
- 19- Noori, M., Zolfegari, B. and Rezaee, J. 2016. Ethnobotanical and phytochemical studies of some Lamiaceae family members in Sarband. *Journal of Islamic and Iranian Traditional Medicine*, 7(4): 475-487.
- 20- Organization, W.H. 2002. WHO traditional medicine strategy 2002–2005. 2002. Geneva World Heal. Organ.
- 21- Ortiz, LM., Lombardi, P., Tillhon, M., Scovassi, AI. 2014. Berberine, an epiphany against cancer. *Molecules*. Aug 15; 19(8): 12349-67



22- Potrich. F.B., Allemand. A., Mota da Silva. L.M.D., Santos. A.C.D., Baggio. C.H., Freitas. C.S., Mendes. D.A.G.B., Andre. E., Werner. M.F.D.P., Marques. M.C.A. 2010. Antiulcerogenic activity of hydroalcoholic extract of *Achillea millefolium* L.: Involvement of the antioxidant system. *Journal Ethnopharmacology*, 130: 85–92.

23- Rahiminia, M. 2008. Illustrated culture of medicinal plants. Ashkzar publications.

24- Safari, A., Ghavam, M. and Davazdahemami, S. 2020. Investigating the Biological Forms and Geographic Distribution of Traditional Medicinal plants of Semirom Rangelands, 8(16): 345-364.

25- Salami, M., Zare Chahooki, M. and Taghi Nejad, A. 2015. Ethnobotanical study of plants in Taftan region, located in the north of Khash city, Sistan and Baluchistan province. The first national conference on passive defense in agriculture, natural resources and environment with a sustainable development approach.

26- Samsam shariat SH. 2007. Collection of medicinal herbs. Esfahan: 2nd ed. Mani publications.

27- Shokrollahi, Sh.Heshmati, Gh.A. 2016. Different aspects of mallow (*Malva sylvestris*) and results of new research findings: a review. *Journal of Neyshabur university of medical sciences*, 4(1): 1-8.

28- Silambarasan, R. and Ayyanar, M. 2015. An ethnobotanical study of medicinal plants in 383 Palamalai regions of Eastern Ghats, India. *Journal of Ethnopharmacology*, 172: 162-178.

29- Talebpour Amiri, F., Mirxae, F., Hasanzadeh, S.N., Enayatifard, R. and Shahani, S. 2021. Therapeutic potential of ointment containing methanol extract of *Lamium album* L. on cutaneous wound healing in rats. *Journal of medicinal plants*, 20(79): 72-84.

30- Torbati Nejad, P., Mirtaghi, S.M., Livani, F. and Bagheri, H. 2014. Antibacterial activity of *Mentha longifolia* (L.) Hud extracts in different habitats (North of Iran). *Eco-phytochemical Journal of medical plants*, 2(3): 57-67.

## **Ethnobotanical investigation of medicinal plants of Glenrod watershed in Noor city**

S.Kh. Mahdavi<sup>1</sup>, M. Kavianpoor<sup>2</sup>, M.Yousefian\*<sup>3</sup>, M. Mahdavi<sup>4</sup>

### **Abstract**

Ethnobotany studies the relationship between people and plants, focusing on the local traditional knowledge in each region. The aim of this study is to investigate the ethnobotanical medicinal plants of the local people of Glendrood watershed in Noor city. At first, the information of local people about medicinal plants was collected by using a questionnaire and noted in the forms. In this region, 30 important medicinal species were identified by the people. So that the largest number of medicinal and edible plant species in the region belong to the Asteraceae and Labiate families. The use of studied plant species is used to cure colds, useful for the digestive system. The most used parts of these plants are the leaves, and then fruit or seeds. The results obtained from local reports showed that most of the preparation methods of plant species by local people are boiled and brewed and then they are used fresh or powdered.

**Key words:** Ethnobotany, Medicinal plants, Asteraceae, Glendrood watershed.

---

<sup>1</sup> Department of Natural Resource, Nour Branch, Islamic Azad University, Nour, Iran.

<sup>2</sup> MS.c student of range management, Nour Branch, Islamic Azad University, Nour, Iran.

<sup>3</sup> \*Corresponding author, Research Assistant Prof., Forest and Rangelands Research Department, Mazandaran Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Sari, Iran. E-mail: ma.yousefian@areeo.ac.ir, Tel:09113538566.

<sup>4</sup> Department of Natural Resource, Nour Branch, Islamic Azad University, Nour, Iran.